

BOGYIRKA EMIL

Pesterzsébet elnevezésének változásai

Gubacs

Kevés település mondhatja el magáról, hogy nyolc évtizedes fennállása alatt neve hétszer változott. Ez történt a főváros egyik városrésze, a mai Pesterzsébet esetében. A gyakori névváltozást a megszakítás nélkül létező XIX. és XX. századi településre értjük.

Néhány évszázaddal korábban, a mai Pesterzsébet helyén található település Gubacs falu volt.

A hely kutatásával foglalkozó régész, Irásné Melis Katalin megállapítása szerint a pesti síkságon fejlődő falurendszer első írott történeti emléke a százi apátság (Kelet-Magyarország) alapító oklevele. XIII. századi átírásban maradt ránk, de valójában 1067 körül keletkezett. Az Aba nembeli Péter ispán a monostornak adományozott birtokai között felsorolja a pesti határban lévő prédiuumait: Csabarákosát (ma Rákoscaba), Nevegyet (ma Alsónémedi) és a délpesti határban lévő Gubacsot, amely a mai Pesterzsébet Duna-parti részén helyezkedett el. A prédiuum olyan földesúri gazdasági telep volt, amelyet a földesúr maga tartott fenn, és amelyben saját eszközeivel, szolgáltszolgá munkaeörével végeztette a mezőgazdasági munkát. A prédiuumok egy része falvakká alakult. Ez történt Csabarákossal és Gubaccsal is, mert mind a két település a XII–XIII. században saját templommal rendelkező falu volt.

A pesti határ falvai nem sokkal az 1514-es parasztháború után végképp elpusztultak. A dél-pesti határ falvai a török uralom 150 éve alatt

lakatlanul maradtak, a törökök csak a réteket használták. A mai Dél-Pest területe a XVI-XVII. században tehát pusztákból állt.

A XVIII. században teljesen új településhálózat jött létre ezen a területen, amelyben a középkori falurendszer névemléke csak itt-ott maradt fenn.¹ Gubacs, mint előzetes névváltozat, puszta formájában élt tovább.

A XIX. század harmadik negyedében kezdődött az a folyamat, ami Gubacson is újra elindította a fejlődést. Több tulajdonos váltotta egymást: egy belga bank, hazai földbirtokosok. 1868-tól kezdve néhány jó üzleti érzéssel bíró pesti polgár és közéleti személy vásárolt több száz hold területet a homokbuckás pusztából.²

Erzsébetfalva (1870–1924)

A már említett több holdas tulajdonosok, név szerint Hitel Márton nagyfuvaros, Kende Kanut országgyűlési képviselő, az 1879-es árvízzel előntött Szeged kormánybiztosa, Török Flóris '48-as honvéd százados, majd pesti rendőr alkapitány, Szabó József pesti város házi hivatalnok, Guyon Edgár, az 1848-as honvéd tábornok fia, Suda János pesti ügyvéd, a területet házhelyekre mérve eladták a Pest közelébe törekvő, vagy itt munkát talált embereknek. 1870-ben már közel nyolcvan ház épült fel. A lakosok száma is több százra szaporodott, és felmerült a névadás kérdése is.

A mai Határ út és Helsinki út találkozásánál kialakuló településmag módos lakói, a magyarokkal szimpatizáló Erzsébet királynéhoz fordultak a névadás engedélyezéséért.

A mai városrészt is kettészelő Nagysándor József utcától Soroksár fele eső területre (a mai Vécsey utca, Knézich utca, Dessewffy utca környéke) települt szegényebb gazdálkodók a Turinban élő Kossuth Lajost kérték meg névadónak.

¹ *Irásné Melis Katalin*: Gubacs és környéke a középkorban (896–1514) Pesterzsébet története. Szerk. Bogyirka Emil. Bp. 2000. 41–57.

² *Bogyirka Emil*: Pesterzsébet elnevezéseinek változásai a dokumentumok tükrében. A Pesterzsébeti Múzeum könyvei I. Bp. 2004. A helytörténeti emlékkönyv részére kért írás ennek egy rövidített változata. A terjedelmi határok miatt ezt inkább ismertetésnek szánjuk, és nem térhetünk ki, elsősorban a dokumentumok részletes közlésére. Azok az említett a múzeumi kiadványban találhatóak meg.

A királynéi névadásról szóló dokumentumokat a Magyar Országos Levéltárban, a király személye körüli miniszter irataiban találtuk meg. Budapest Főváros Levéltára őriz egy 1882-ben kelt krónikaszerű írást, amely a telep elnevezését 1870. június 14-re teszi. A krónika megemlíti, hogy „Erzsébetfalvának leendő elnevezéséhez a legmagasabb kegy kéretett ki.” Az országos levéltárban őrzött a királynéi elnevezésről szóló iratokat legkorábban 1873 elején keltezték. Arra nem találtunk magyarázatot, hogy a kérvény miért csak három év múlva jutott a királynéhoz.

Közben egy nagyon fontos és eddig hiányzó jogszabály is megszületett: a községek (települések) rendezéséről szóló 1871. XVII. tc., amely többek között intézkedik a felügyeleti jogköréről is. A települések (városok, községek) elsősorban a megyei törvényhatóság felügyelete alatt álltak. A megyei felügyeleti jogkör mellett azonban fennállott a belügyminiszter főfelügyeleti joga is. Így a településnév végső engedélyezése is a belügyminiszter hatáskörébe tartozott.

Visszatérve a levéltári iratokhoz: 1873. március 20-án a király személye körüli miniszter tanácsosa, Barthos János értesítette gróf Szapáry Gyula belügyminisztert, hogy három, nyilván erzsébetfalvi érdekeltsgű lakos, a már említett névadás engedélyezésére kérvényt nyújtott be, és a belügyminiszter ugyanerről tájékoztatta Pest-Pilis-Solt vármegye alispánját, akitől véleményt kért. Az alispán, a vármegyei törvényhatóság választott feje, április 4-i keltezéssel jelentette hivatali felettesének a belügyminiszternek, hogy „...ezen telep Erzsébetfalva név alatt több év óta létezik, s közigazgatási tekintetben Soroksárhoz tartozik, hová a gubacsi pusztá is tartozik”.

Április 29-én a király személye körüli miniszter említett tanácsosa értesítette a belügyminisztert, hogy a királyné hozzájárulását adta a település névadásához, és erről értesítse Soroksár anyaközséget is.³ További ezzel kapcsolatos dokumentumokat nem találtunk, de nyilván az anyaközség ezt elfogadta.

Az április 4-i alispáni jelentés megemlítette a köztudott tény is, hogy az új nevű település nem volt önálló. Ezzel tisztában voltak a község módosabb vezetői is, ezért Suda János ügyvéd és Hitel Márton földbir-

³ Magyar Országos Levéltár K-150 Belügyminisztérium, Általános Iratok VI. kf. 10727 (12753) 1873. 4 db irat (tisztázat, fogalmazvány)

tokos 1873 márciusában kérvényt nyújtott be Pest vármegyéhez, hogy „Erzsébetfalva nevű telepet ruházzák fel községi jogokkal”.

A Suda-féle beadvány nyomán ezt a vármegye közgyűlése 1873. március 24-i ülésén napirendre vette és azt a határozatot hozta, hogy a „legközelebbi évnegyedes közgyűlésén” fogják tárgyalni az ügyet.⁴

A községgé alakítás (önállósítás) menetét – mint már említettük – az 1871. XVII. tc. szabályozta. Ezzel az ügygel kapcsolatos legfontosabb kitétele (135.§), hogy csak akkor lehet szó egy település községi rangra emeléséről, ha azt „az ottani lakosoknak az összes egyenes állami adó felénél többet fizető része kívánja”.

A megyei közgyűlés 1874. június 19-i határozata megkérdőjelezte, hogy a törvény szerint „az illető lakosok az átalakulás folytán rájuk nehezető kötelezettségek pontos teljesítésére elégséges szellemi és anyagi erővel rendelkeznek-e?”, és egy újabb „indokolt kimerítő jelentést kért a következő évnegyedes közgyűlésre.”⁵

Az augusztus 29-i közgyűlésen a soroksári – de erzsébetfalvi (Gubacs pusztai) tulajdonnal bíró – lakosok gáncsoskodáson akadt el a községesítés ügye. Az önállósodás nyilván területi átrendezéssel is járt volna, amely nem kedvezett a soroksáriaknak.⁶

1875-ben még két alkalommal szerepelt Erzsébetfalva önállósodási ügye a megyei közgyűlésen. Az újabb adókimutatások, a birtoktulajdonosok, a Drasche-téglagyár társulat belegyezésének firtatása után a közgyűlés állandóan elnapolta az ügyet.⁷

Ezután húszéves csend következett, legalábbis ez idő alatt nem találunk semmilyen községesítési felvetést, vagy döntést. Egy 1896. november végi közgyűlési határozat utal arra, hogy az ügy ismét felmerült, és a megyei törvényhatósági bizottság a kérelmet felterjesztette a „m. kir. belügyminiszterhez, miszerint Gubacs pusztát önálló községgé kimondani méltóztassék”. (A községesítési ügyiratokban a telepet hol

⁴ Pest Megyei Levéltár (PML.), IV. 363. Pest-Pilis-Solt Vármegye Törvényhatósági Bizottsága (továbbiakban bizottság), 1873. március 24-i közgyűlési jegyzőkönyve (továbbiakban: jkv.) 175.

⁵ PML. IV. 363. A bizottság 1874. június 19. közgyűlés jkv. 425. sz. határozat

⁶ U. o. 1874. augusztus 29-i közgyűlés jkv. 613. sz. határozat

⁷ U. o. 1875. szeptember 15-i és 1875. november 16-i közgyűlési jkv. 511. illetve 584. sz. határozat

Erzsébetfalvának, hol Erzsébetfalva – Kossuthfalvának, hol Gubacs pusztának nevezték).

A belügyminiszter végül 1897. április 13-án jóváhagyja Erzsébetfalva önálló nagyközséggé nevezését.⁸

Figyelemre méltó, hogy Erzsébetfalva a hosszadalmas községgé válassi eljárás során lakosságszámban utolérte az anyaközséget, Soroksárt. Az említett 1871. évi törvény háromféle községet (települési rangot) ismert el, kisközséget, nagyközséget és rendezett tanácsú várost. A kisközségek, anyagi helyzetük miatt, saját erejéből nem tudták teljesíteni a ráruházott teendőket.

Kossuthfalva

Ez nem volt Erzsébetfalva újabb neve. Már említettük, hogy a mai Pesterzsébetnek a Soroksár felé eső részét Kossuthfalvának nevezték. A telep elnevezését egy levélváltás előzte meg Biroy Béla soroksári földbirtokos, volt '48-as honvéd és a Turinban száműzetésben élő Kossuth Lajos között (A levelezést a Pesterzsébeti Múzeumi Füzetek 10. számában közzöltük). A kezdeményező Biroy Béla levelére adott, 1871. január 14-én kelt Kossuth-levelet az utókor Kossuthfalva alapító okiratának tartja. Ebben Kossuth Lajos azt írja, hogy „...*ön Gubacs pusztai telepítményét. »Kossuth-nak«* nevezte el. Szívesen adom hozzá beleegyezésemet.”

A főváros körül kialakuló ipari övezet hatására az erzsébetfalvi rész erőteljes fejlődésnek indult, a többnyire földművelő Kossuthfalva a szomszédos, nagyobb régi földművelő gyakorlattal rendelkező Soroksár árnyékában, lassabb ütemben növekedett. Ennek következtében egy negyedszázad alatt Kossuthfalva beolvadt a nagyközséggé alakuló településbe. Ezt szentesítette az 1898-ban létrehozott törzskönyv-bizottság is.

A név törzskönyvezése

Amint láttuk, a mi településünk esetében is az az évszázados gyakorlat dívott, hogy a telepek tulajdonosai, a földek birtokosai döntöttek pusztáik és egyéb lakott helységeik elnevezéséről. A nyilvántartás szervezet-

⁸ Belügyi Közlöny, 1897. május 1. 207.

lensége vagy annak hiánya a helységnevek terén sok zűrzavart okozott Magyarországon a XIX. század végére. A szervezetlenség, a szabályozás hiánya miatt – a mi példánknál maradva – sok Szentersébet településnév létezett ebben az időben. Baranya megyében például két Szent-Erzsébet falu is létezett, de Tolna, Arad, Bács, Kraszna, Pozsony, Szepes és Zala megyében is előfordult. Elsősorban a postai szolgálat terjedésével egyre nehezebbé váltak a települések megtalálása. A helységnevtárak szerkesztői ezért a települések neveit alsó-, felső-, pusztá-, falu- toldalékokkal látták el. A megoldást az 1898. évi IV. törvénycikk jelentette, amely végrehajtási rendelettel kiegészítve szabályozta az azonos elnevezéssel bíró települések hivatalos, vagy az új nevének megállapításánál követendő eljárást, és a helynévadás jóváhagyásával a belügyminisztert ruházta fel. Elrendelte továbbá, hogy a község- és egyéb helynevek, illetve névváltozások nyilvántartását a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) végezze egy országos községi törzskönyv vezetésével. A feladat ellátására hozták létre az Országos Községi Törzskönyvbizottságot. A bizottságban helyet kaptak a KSH, az Országos Levéltár képviselői, a Tudományos Akadémia Történelmi Bizottsága, történészek, földrajztudósok, nyelvészek. Négy megye kivételével, az első világháború végéig a felmérést befejezték, majd a bizottság a két világháború között is folytatta a munkáját. 1945 után – az akkori politikai viszonyok között – a korábban helységnevadási ügyekben fontos bizottság véleményező szerepet nem kapott; létezésének utolsó éveiben már csak formálisan működött, egészen 1952-ig, amikor megszűnt.

Erzsébetfalváról a bizottság 1899-ben kért adatokat. Kossuthfalva is a „községhez tartozó puszták, telepek és egyéb lakhelyek” rovatba került. A bizottság figyelembe vette azt a tényt, hogy a belügyminiszter már két éve „*a Soroksár községhez tartozó Gubacs pusztát Erzsébetfalva és Kossuthfalva telepekkel... Erzsébetfalva név alatt községesítette*”, illetve nagyközséggé nyilvánította.

Az Országos Levéltár javaslatát figyelembe véve „az Országos Községi Törzskönyvbizottság 1899. évi november hó 21-én tartott ülésében Erzsébetfalva község nevének változatlan fenntartásában állapodott meg”. Ezt a község képviselőtestülete 1900. január 25-i rendkívüli közgyűlésén is elfogadta. Így a továbbiakban is 1924-ig – 1919-ben néhány hónapos megszakítással – a község neve Erzsébetfalva maradt.

Leninváros

Az első névváltozás 1919-ben a Tanácsköztársaság idején történt. Korabeli szűkszavú sajtótudósítások jelentették, hogy egy május elsejei népgyűlésen elhatározták, hogy Erzsébetfalva nevét Leninvárosra változtatják. Május 9-én a belügyi népbiztos (a belügyminiszter akkori elnevezése) az „Erzsébetfalva város!” intézőbizottságának (helyi vezető testület, direktórium) küldött levelében a népgyűlés határozatát jóváhagyóan tudomásul vette.

Erzsébetfalva nagyközség neve 1919. május 9-től augusztus 1-ig, azaz nem egészen három hónapig Leninváros volt. Ezt követően visszakapta az Erzsébetfalva nevet és ez maradt több mint négy évig.

Pesterzsébet (1924–1932)

Az első világháború után, a nehézségek ellenére is fejlődő nagyközség túlnőtt a községi szinten. Területét, lakóinak számát tekintve (1920-ban 40 545 volt a lélekszáma) meghaladta az ország sok városát (például Kecskemétet). Az első világháború utáni években Erzsébetfalva is éretté vált a városi címre. Arra, hogy mint rendezett tanácsú város végrehajtó apparátusán keresztül önállóan intézze ügyeit, szemben a kis- és nagyközségekkel, amelyek jobban függtek a vármegyei hivataltól, illetve annak vezetőjétől, az alispántól.

A várossá alakulás ügye 1915 elején is felvetődött, de a világháború miatt az előkészületek félbeszakadtak. A kérdés csak 1923 elején került ismét napirendre. A nyár folyamán az előírt előterjesztéseket a képviselő-testület jóváhagyta, majd az 1923. október 27-i ülésen bejelentették és tudomásul vették, hogy Rakovszky Iván belügyminiszter, előző nap Erzsébetfalva nagyközség várossá alakulását megengedte.⁹

Ugyanezen az ülésen született az a javaslat is, hogy a község neve, a várossá alakulással egy időben Pesterzsébet legyen. Indoklásul felhozták, hogy „Községünk, Erzsébet hőn szeretett egykori királynénkről nyerte, mint nagyközség elnevezését. Tartozó kegyeletes kötelesség tehát, hogy megboldogult királynénk neve az átalakulás folytán

⁹ Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Levéltára, F-1, 14. doboz, 84–92.

a r. t. [rendezett tanácsú] városi elnevezésben is érintetlenül megmaradjon”.¹⁰

Az Országos Levéltár támogatta a névváltoztatást, csupán annyi észrevételt tett, hogy „a név [Pesterzsébet] a magyar nyelvhasználat szerint kissé idegenül hangzik”. A Törzskönyvbizottság 1923. december 27-én tartott ülésén javasolta a névváltoztatást.¹¹ Ezután már csak a belügyminiszter jóváhagyása kellett. Ez is megtörtént, 1924. március elején, és ettől kezdve 1932-ig a várossá alakult Erzsébetfalva neve Pesterzsébet lett.¹²

Pestszenterzsébet (1932–1950)

Pesterzsébet képviselő-testülete 1931. november 22-én rendkívüli közgyűlést tartott, amelynek egyetlen napirendi pontja a város nevének Pestszenterzsébetre történő változtatása. Az elnöklő polgármester bejelentette, hogy „a helybeli rom. kat. egyházközség vezetőségétől írásbeli beadvány érkezett..., melyben a város, mintegy 50.000-re tehető rom. kat. vallású lakója nevében kéri, hogy a képviselőtestület határozza el a város nevének »Pestszenterzsébet«-re leendő változtatását”.

A kérelmet Petter Géza prépost plébános szóban indokolta azzal a megjegyzéssel, hogy „nem vétünk a kegyelet ellen akkor, ha hőn szeretett egykori királynénk elé a »Szent« jelzést tesszük, mert hiszen ő is az Árpád-házi Szent Erzsébetről kapta nevét a kereszténység szentségében”. Chikán Béla polgármester támogató javaslatában még megjegyezte „...a város éppen a szegények városa, Árpád-házi Szent Erzsébet a szegények, elhagyottak nagy jótevője volt, ki vagyonát a szegények között kiosztotta, szegényen halt meg...” A képviselő-testület a javaslatát egyhangúlag elfogadta.¹³

Megjegyezzük még, hogy Hanauer István váci püspök megyei körútjain már az 1920-as években élénk tevékenységbe kezdett a helységne-

¹⁰ Budapest Főváros Levéltára (BFL), V. 371. Erzsébetfalva nagyközség képviselő testületének iratai – Képviselő-testületi jegyzőkönyvek (továbbiakban képv. t. jkv.) 1923. október 27-i ülés jkv.

¹¹ KSH Levéltára, F-1, 14. doboz, 84–92.

¹² Belügyi Közlöny, 1924. március 9. 243.

vek „szentesítésére”. Nem volt véletlen a Szent Erzsébetről való névadás időzítése sem, hiszen 1931. november 19. volt Szent Erzsébet halálának 700. évfordulója. A hivatalos eljárás miatt a névadás csak a következő évben 1932-ben történt.

A névadás véleményezésére hivatott szervek, intézmények különböző álláspontot foglaltak el. A vármegyei közgyűlés a Szent Erzsébet névre tett javaslatot,¹⁴ az Országos Levéltár nem javasolta a névváltoztatást, a Törzskönyvbizottság a kezdeményező helyi képviselő-testületi javaslatot támogatta és ezt a névformát terjesztette a belügyminiszterhez.¹⁵ A belügyminiszter 1932 júliusában a Pestszenterzsébet elnevezést hagyta jóvá, így 1950. január 1-ig, Nagy-Budapest létrejöttéig, ez maradt a város neve.¹⁶

Budapest Főváros XX. kerülete – Pesterzsébet (1950–1990)

A hét, addig Pest megyéhez tartozó peremvárossal és tizenhat nagyközséggel megnagyobbított Budapest 1950. január 1-jén az 1949. évi XXVI. sz. törvénnyel a fokozatosan kiteljesedő Rákosi névvel fémjelzett diktatúra centralizált államhatalmi rendszerének egyik láncszeme lett.

Nagy-Budapest létrehozása – kevés politikai felhanggal – már évtizedekkel korábban is felvetődött. Az első próbálkozás Bárczy István budapesti polgármester idejére (1906–1914) esett. A liberális várospolitikus 1908-ban bízta meg Harrer Ferenc jogászt Nagy-Budapest létrehozásának megtervezésével. Még ebben az évben elkészítette a „Tanulmány a szomszédos községeknek Budapesthez való kapcsolódásáról” című munkát. A tervezet 26 főváros környéki községről szólt, amelyek közül egyedül csak Újpest lépett elő egy évvel korábban várossá. Nagyjából akkor is a négy évtizeddel később csatolt településekről volt szó, kiegészítve Fóttal, Dunakeszivel, Nagykovácsival, Solymárral, és beleértve természetesen Erzsébetfalvát is. A terv megvalósítása a települések gyenge urbanizáltságán és a főváros politikai arculatának az akko-

¹³ BFL V. 371. A képv. t. 1931. november 22-i ülés jkv.

¹⁴ KSH Levéltára F-1, 14. doboz, 84–92. oldal

¹⁵ U. o.

¹⁶ Belügyi Közlöny, 1932. július 10. 479. oldal

ri fővárosi vezetőréteg szempontjából előnytelen megváltoztatásán bukkott meg. Az összezsugorítás a munkásság túlsúlyát eredményezte volna Nagy-Budapest lakosságának szociális összetételében.

A következő Nagy-Budapest tervet 1942-ben Szendy Károly polgármester (1934–1944) készítette el. Az indokok között szerepelt, hogy a főváros és környéke egybeépült, továbbá az, hogy a környék lakosságának nagy része a fővárosba járt dolgozni. Leginkább a közművek, a közlekedés és a közéletügy hozta előtérbe a kérdést, mert ebben a vonatkozásban a környéki települések és a főváros egy egységet képezett. A megvalósítás ismét a főváros vezetésének és az ellenérdekelt megyei alispánnak, a tőle függő helyi vezetőknek a presztízs-viszályán múlt, valamint azon, hogy általánossá vált a vélemény: az összezsugorítást nem háborús, hanem nyugodt időben célszerű véglegesen megoldani.

A háború után, az 1948 nyarán egyesült két munkáspárt, 1949. július 14-én határozatot hozott, hogy év végéig létre kell hozni Nagy-Budapestet. Az előkészítő bizottság javaslatot tett a nagyváros területi kialakítására, a kerületbeosztásra, utóbbiak elnevezésére és számozására.¹⁷ Az 1949. december 20-án kelt törvény szerint, a változatlan Budapest néven létrehozott főváros 7 megyei várossal és 16 nagyközséggel bővült, és 22 számozott kerületre oszlott.¹⁸ Pesterzsébet, Soroksárral együtt a főváros XX. kerülete lett. Az új városrész köznapi neve: XX. kerület (Pesterzsébet). Ez az elnevezés maradt a rendszerváltásig.¹⁹

Pestszenterzsébet–Soroksár (1990–1994)

A városrész újabb névváltozása a rendszerváltáshoz kapcsolódik. Már a nyolcvanas évek közepén, a rendszerváltozásra készülődve támogatást kapott az a alkotmányos felfogás, amelyik a társadalom tagjainak az egyesületek létrehozásához, a társuláshoz való szabadsága mellett az

¹⁷ Források Budapest múltjából 1945–1950. Budapest Főváros Levéltára forráskiadványai IV. Szerk. Gáspár Ferenc. Bp. 1973. 499–501.

¹⁸ U.o. 507–508.

¹⁹ A Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye II., Minisztertanácsi és Miniszteri rendeletek 1949. I. kötet, 551–554.

önkormányzat alakításához való jogát is elismerte. Felmerült az igény, hogy a települések valódi önkormányzattal rendelkezzenek, a lakosság politikai közérzetének javításához pedig fel kell használni a hagyományok erejét, hogy az elsorvadt városi közösségeket felélesszék.

1989. szeptember derekán kezdte meg működését az a fővárosi munkacsoport, amely Budapest jelképeinek és közterület-elnevezésének a rehabilitációjával foglalkozott. A munkacsoport azt a feladatot kapta, hogy a második világháború után keletkezett utca és tér névváltoztatásokat, illetve rossz emlékű, méltatlan és indokolatlan közterületi elnevezéseket összegyűjtse és helyükre vagy a háború előtti utca vagy tér elnevezésének visszaállítására, vagy a rendszerváltáshoz méltó új nevekre tegyen javaslatot. A tanácsi rendszer utolsó hónapjaiban helyi szinten is foglalkoztak az utcanév-változásokkal. Felmerült a háború előtti városnév felvétele is. A vita végeredményben a Pesterzsébet vagy Pestszenterzsébet név körül zajlott. Közben 1990. január végén született egy fővárosi tanácsrendelet a közterület- és városrésznevek megállapításáról, amelynek egyik pontja szerint a kerületi városrésznevek megállapítása saját hatáskörbe tartozik, miután kikérte az illető kerületi tanács véleményét. A fővárosi tanács 1990. június 19-én végül a Pestszenterzsébet elnevezés mellett döntött. A határozat szerint a XX. kerület, mint közigazgatási egység neve Pestszenterzsébetből és Soroksárból fog állni. A helyi önkormányzat is az 1990. évi első ülésen „a településnév kérdésében a jelenleg jogilag hatályos Pestszenterzsébet elnevezéssel egyetértett”. Így a XX. kerület, mint közigazgatási egység neve: Pestszenterzsébet–Soroksár maradt.

Pesterzsébet Önkormányzata (1994–)

A kilencvenes évek elején a Polgári Szövetség Soroksárért Egyesület kezdeményezésére és kitartó szervező munkájának köszönhetően 1992. szeptember végén különválasztási népszavazást tartottak a XX. kerület soroksári részén, ahol a polgárok többsége az önálló Soroksár mellett szavazott. Az országgyűlés jóváhagyta a helyi döntést, azzal, hogy a szétválás gyakorlatilag két év múlva, az 1994-ben esedékes önkormányzati választáson történjen meg. Ezt megelőzően, mivel megváltozott a főváros közigazgatási területi beosztása (az eddigi 22 kerület

helyett 23 lett) 1994 áprilisában erről is törvényt kellett alkotni.²⁰ Az 1994. decemberi önkormányzati választásokon már külön szavaztak a pesterzsébeti illetve soroksári választópolgárok. Ezért ismét dönteni kellett a kettéválasztott (XX.) kerület, (Soroksár lett a XXIII. közigazgatási kerület) elnevezéséről. A XX. kerületi testület az évtizedeken át megszo-
kott hétköznapi, a lakosság által használt Pesterzsébet név mellett dön-
tött. Nem érdektelen megemlíteni, hogy az elnevezések a képviselők
pártpolitikai szemléletét tükrözték. 1990-ben MDF–FIDESZ többségű
volt a képviselőtestület, 1994-től MSZP–SZDSZ többségű lett a képv-
selőtestület.

²⁰ Magyar Közlöny, 1994. április 26. 1538–1542.